

27.2.2004

1861/4/03

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijä Kristian Holman

**USKONNONVAPAUDEN TOTEUTUMINEN ILMAVOIMIEN
JÄRJESTÄMÄSSÄ PARAATIKATSELMUKSESSA**

1

KANTELU

A arvosteli 21.8.2003 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kirjoituksessa Ilmavoimien Viestikoulua sekä Ilmavoimien Teknillistä Koulua uskonnonvapauden toteutumista koskevassa asiassa.

A kertoi kirjoituksessaan kahdesta erillisestä varusmiespalvelukseensa liittyvästä tapahtumasta seuraavasti:

1. Ilmavoimien Viestikoulussa 1.11.2002 vietetyn perinnepäivän yhteydessä oli järjestetty ohjelmaan kuuluvana kenttähartaus siten, ettei A:lla uskontokuntaan kuulumattomana ollut mahdollisuutta etukäteen kieltäytyä tai poistua tilaisuudesta herättämättä kiusallisella tavalla huomiota.

2. Ilmavoimien Teknillisessä Koulussa 4.6.2003 vietetyn Puolustusvoimien lippujuhlapäivän yhteydessä oli järjestetty lipunnostotilaisuus, jossa oli pidetty kenttähartaus. Myös tämän tapauksen osalta A katsoi, ettei hänellä uskontokuntaan kuulumattomana ollut mahdollisuutta kieltäytyä osallistumasta tilaisuuteen.

A pyysi oikeusasiamiestä tutkimaan Ilmavoimien menettelyn lainmukaisuuden.

3

RATKAISU

Käsitykseni mukaan Ilmavoimien menettelyä ei ole pidettävä lainvastaisena.

Totean kuitenkin, että kantelu ja sen johdosta hankitut selvitykset antavat aihetta kiinnittää huomiota eräisiin uskonnonvapauden tosiasiallista toteutumista koskeviin seikkoihin.

Tätä kannanottoani perustelen seuraavasti:

3.1

Oikeusohjeet

Suomen perustuslain 11 §:n mukaan jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus. Uskonnon ja omantunnon vapauteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen (ns. negatiivinen uskonnonvapaus).

Sotilaallisia paraateja, jumalanpalveluksia ja hartaustilaisuuksia koskevat määräykset ovat puolustusvoimista annettuun lakiin perustuvana sotilaskäskyasiana annetun Yleisen palvelusohjesäännön 11 luvussa, jossa todetaan mm. seuraavaa:

Evankelis-luterilaiseen tai ortodoksiseen kirkkoon kuulumattomilla on oikeus osallistua paraatikatselmukseen kuuluvaan kenttähartauteen. Osallistuessaan kenttähartauteen he menettelevät Sulkeisjärjestysohjesäännön mukaisesti. Jos he eivät kenttähartauden vuoksi voi osallistua paraatikatselmukseen, heille järjestetään muuta palvelusta (454 kohta).

Evankelis-luterilaiseen tai ortodoksiseen kirkkoon kuulumattomilla henkilöillä on oikeus osallistua jumalanpalveluksiin ja hartaustilaisuuksiin. Jos he vakaumuksensa vuoksi eivät osallistu, heille pyritään järjestämään muuta ohjelmaa (493 kohta).

3.2

Tapahumat Ilmavoimien Viestikoulussa 1.11.2002

Saadun selvityksen mukaan Ilmavoimien Viestikoulussa oli järjestetty 1.11.2002 koulun 60-vuotisjuhlien kunniaksi perinnepäivä, jonka ohjelmaan oli sisällytynyt mm. seppeleenlasku, paraatikatselmus, kenttähartaus ja ohimarssi. Tapahumat oli 23.10.2002 annetussa käskyssä määrätty tapahtumaan edellä mainitussa järjestyksessä.

Selvityksessä todetaan tilaisuuden toteuttamistavasta, että tilaisuus alkoi paraatikatselmuksella ja kenttähartaudella, jonka jälkeen oli ohimarssi. Vapautuksen saaneet varusmiehet ovat em. tilaisuuksissa paraatikatselmuksessa joukon ulkopuolella, ja vasta komennolla "valmistautukaa ohimarssiin" he siirtyvät osastoon. Toteuttamistavan kerrottiin olevan Yleisen palvelusohjesäännön määräysten mukainen.

Tässä tapauksessa A:n näkemys ohjelman kulusta poikkeaa saadusta selvityksestä: A kertoo, että jumalanpalvelus oli seurannut ohimarssia. Saadusta selvityksistä ilmenee kuitenkin, että kenttähartaus oli pidetty *ennen* ohimarssia, jolloin selvityksen mukaan A:lla olisi ollut mahdollisuus halutessaan olla osallistumatta kenttähartauteen.

Pidän kuitenkin jossakin määrin epäselvänä, oliko tässä tapauksessa uskontokuntiin kuulumattomilla tosiasiaassa riittävä mahdollisuus jäädä pois kenttähartaudesta tai olla seuraamatta sitä.

Selvityksissä nimittäin todetaan, että vapautuksen saaneet varusmiehet olivat sijoittuneena "joukon ulkopuolella". Selvityksessä käytetty sanavalinta saattaa olla tulkinnanvara inen ja ilmeisesti tarkoittaa sitä, että vapautuksen saaneet eivät kuuluneet Yleisen palvelusohjesäännön määrittelemän paraatikatselmuksen ryhmitysmuotoihin.

Huomioiden sen, että Yleisen palvelusohjesäännön 454 kohdan mukaan evankelis-luterilaiseen tai ortodoksiseen kirkkoon kuulumattomille tulee järjestää paraatikatselmuksen ajaksi muuta palvelusta, pidän ainoastaan "joukon ulkopuolelle" (mutta ilmeisesti välittömään läheisyyteen) sijoittamista uskonnonvapauden toteutumisen kannalta ongelmallisena.

Kyseisellä "joukon ulkopuolelle" sijoittamisella ei nähdäkseni voida riittävän selkeästi taata tosiasiallista mahdollisuutta jäädä pois edellä mainitun kaltaisista tilaisuuksista. Mikäli uskontokuntaan kuulumattomat sijoitusjärjestelyistään huolimatta edelleen ovat näkö- tai kuuloyhteydessä uskonnonharjoitustilaisuuteen, jää uskonnonvapauden toteutuminen ainoastaan näennäiseksi.

En kuitenkaan tässä tapauksessa katso aiheelliseksi selvittää, mitä "joukon ulkopuolelle" eli paraatikatselmuksen ryhmitysmuotojen ulkopuolelle sijoittaminen käytännössä on tarkoittanut. Pidän tässä yhteydessä aiheellisena ainoastaan korostaa edellä mainitsemani tavoin perustuslain 11 §:stä ilmenevän ns. negatiivisen uskonnonvapauden tosiasiallisen toteutumisen merkitystä kyseisenlaisten tilaisuuksien järjestämisessä.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Ilmavoimien Viestikoulun johtajalle.

3.3

Tapahtumat Ilmavoimien Teknillisessä Koulussa 4.6.2003

Saadun selvityksen mukaan Ilmavoimien Teknillisessä Koulussa järjestettiin 4.6.2003 puolustusvoimien lippujuhlapäivän vieton yhteydessä juhlallinen lipunnosto sekä henkilöstön palkitsemistilaisuus. Tilaisuuteen osallistui 16.5.2003 kirjoitetun käskyn mukaan koulun henkilökunta sekä varusmiehet. Käskyssä mainitussa ohjelmassa ei ollut mainittu kenttähartautta, koska joukko-osaston osa-aikaisen sotilaspastori n B:n palvelussuhde oli ilmoitettu päättyväksi 31.5.2003 ja S atakunnan Lennoston sotilaspappi oli estynyt saapumaan tilaisuuteen.

Sotilaspastori B oli kutsuttu osallistumaan tilaisuuteen, koska hänelle samalla järjestettiin joukko-osaston puolesta läksiäistilaisuus. Sotilaspastori B pyysi, että hän saisi tilaisuudessa puhua vielä kerran "seurakunnalleen", johon suostuttiin. Kun tuli tieto sotilaspastori B:n halusta puhua, niin joukko-osaston yksiköihin lähetettiin 26.5.2003 sähköpostisanomana ilmoitus kenttähartaudesta, jossa todettiin mm. että "kirkkoon kuulumattomat voivat olla pois tilaisuudesta, mutta halutessaan voivat myös osallistua tilaisuuteen". Yksiköitä veloitettiin

tiedottamaan asiasta. Selvityksessä todetaan, että johtuen eri yksiköiden ja henkilökunnan poissaoloista, informaatio on saattanut joissakin tapauksissa jäädä jakamatta eteenpäin varusmiehille.

A kertoo kantelussaan, että sotilaspappi oli aloittanut hartaustilaisuuden "ilman mitään varoitusta", eikä A:lla ollut tilaisuutta poistua tapahtumasta keskeyttämättä sitä häiritsevästi ja huomiota herättämättä.

A:n kirjoituksen perusteella onkin mahdollista, ettei kyseinen tieto järjestettävästä kenttähartaudesta tavoittanut häntä. Informaatiokatkokseen lienee osaltaan vaikuttanut se, että kenttähartaudesta tiedotettiin vasta jälkeempään alkuperäisen ohjelmaa koskeneen käskyn antamisen ajankohdan jälkeen. Tiedottaminen tapahtui kuitenkin yli viikko ennen tapahtuman ajankohtaa.

Saamastani selvityksestä ei ilmene eikä siitä voi muutoinkaan luotettavasti päätellä sitä, missä informaatiokatkos on tapahtunut. Asiassa ei ole näin ollen myöskään näyttöä siitä, että joku yksittäinen viranhaltija olisi menetellyt lainvastaisesti tai laiminlyönyt velvollisuuksiaan tai että Ilmavoimien Teknillisessä Koulussa olisi menetelty virheellisesti tilaisuuden ohjelmasta tiedotettaessa.

Kun Ilmavoimien Teknillisessä Koulussa on tapahtuman jälkeen ryhdytty toimenpiteisiin tapauksen toistumisen estämiseksi, asia ei enää anna minulle laillisuusvalvojana aihetta toimenpiteisiin.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2 esittämäni huomioni uskonnonvapauden tosiasiallisesta toteutumisesta huolehtimisesta Ilmavoimien Viestikoulun sekä Pääesikunnan tietoon lähettämällä jäljennöksen tästä päätöksestäni mainituille tahoille.

A:n kantelukirjoitus ei ole johtanut enempiin toimenpiteisiin laillisuusvalvontani puitteissa.